

RWS INFORMATIE

Stappenplan Hoogwaardig Gebruik van Grond

Datum 13 december 2023
Versienummer 1.0
Status Definitief

Versiebeheer

1.0	Pedram Pishahang	Stappenplan geschreven o.b.v. leidraad hoogwaardig gebruik grond

1 Inleiding

1.1. Context

In het beheergebied van Rijkswaterstaat (RWS) worden al vele jaren projecten uitgevoerd waarbij veel grond (en bagger) vrijkomt of benodigd is, o.a. in het kader van de Kaderrichtlijn Water (KRW), het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) en de Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW). Veel van die grond wordt dankzij en volgens de in het Besluit Bodemkwaliteit opgenomen wettelijke randvoorwaarden (her)gebruikt. Daarnaast moeten ook projectspecifieke randvoorwaarden in acht genomen worden. Het is daarom niet makkelijk om de eigenschappen van (bagger en) grond bepalend te maken voor het gebruik. Dat betekent dat het gebruiken van grond gepaard kan gaan met verlies van de waarde van het materiaal. Vanuit het oogpunt van duurzaamheid en schaarste is dit ongewenst. Sturen op hoogwaardig gebruik van grond kan eraan bijdragen dat er minder verlies van waarde plaatsvindt.

Bij hoogwaardig gebruik van grond worden de kwaliteiten van die bodem (en baggersediment) zo efficiënt en effectief mogelijk ingezet.

In de opdrachten van RWS wordt ernaar gestreefd om vrijgekomen grond en bagger zoveel mogelijk opnieuw in het werk/project te gebruiken. Overtollige grond en bagger uit een project vervalt aan de opdrachtnemer, die verantwoordelijk wordt voor het vinden van een passende bestemming.

In dit stappenplan ligt de focus op **hoogwaardig (en dus duurzaam) gebruiken van (bagger en) grond**.

Figuur 1.1: Lent en Nijmegen waar RWS de dijk heeft verplaatst en een geul heeft aangelegd voor betere doorstroming bij hoogwater.

1.2. Aanleiding

RWS streeft ernaar om bij infrastructuurprojecten klimaatneutraal en circulair in te kopen. Hierbij wordt de focus gelegd op de 3 speerpunten *klimaat en energie*, *circulaire economie* en *duurzame gebiedsontwikkeling*. Om deze doelstellingen te behalen heeft Rijkswaterstaat transitiepaden ontwikkeld voor klimaatneutrale en circulaire infrastructuur. De transitiepaden die van toepassing zijn op grondwerk zijn de materieel-gebonden transitiepaden Kustlijnzorg en Vaargeulonderhoud (KZVO) (o.a. nat grondverzet), en Weg- Dijk- en Spoormaterieel (WDSM) (o.a. droog grondverzet). Deze leveren een groot aandeel in de CO₂-uitstoot.

1.3. Probleemstelling – hoogwaardig gebruik van (bagger en) grond

Niet alleen de CO₂-uitstoot van het materieel bij grondverzet, is bepalend voor de milieu-impact. Grondstoffen zijn namelijk schaars en moeten duurzaam worden

ingezet. Dat geldt ook voor grond en baggerspecie. We streven er naar de waarde van (bagger en) grond, in zowel fysisch, chemisch als biologisch opzicht, zo veel mogelijk te behouden door deze materialen optimaal in te zetten. Dit kan bijvoorbeeld voor het optimaliseren van ecosysteemdiensten. Uitgangspunt is de duurzame voorkeursvolgorde:

1. Bodem blijft bodem (niet ontgraven indien dit niet echt nodig is)
2. Bodem wordt werk (grond wordt toegepast in een werk zoals een dijk of ophoging)
3. Bodem wordt bouwstof (grond verwerken tot bouwstof indien niet herbruikbaar).

De bodem kan veel functies vervullen. Voorbeelden hiervan zijn draagkwaliteiten (o.a. draagkracht), productiekwaliteiten (o.a. gewasproductie), regulatiekwaliteiten (o.a. koolstofbinding in de bodem) en informatiekwaliteiten (o.a. bodembiodiversiteit). Dit zijn functies waarvoor de bodem specifieke kwaliteiten en eigenschappen nodig heeft. De eigenschappen van grind stimuleren bijvoorbeeld waterinfiltratie terwijl klei dit juist belemmert. Andersom kan klei juist goed water vasthouden en grind niet. Het gehalte aan nutriënten is belangrijk voor de gewasproductie maar kan natuurontwikkeling belemmeren etc..

Het functioneren van de bodem staat inmiddels echter onder grote druk. Bij plannen, projecten en ontwikkelingen wordt er vaak naar maar één onderdeel van het bodem-watersysteem gekeken. Daardoor verliest men al snel uit het oog dat verschillende onderdelen afhankelijk van elkaar zijn en elkaar beïnvloeden. Voor het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat was dit aanleiding om te besluiten dat [Water en Bodem sturend](#) moeten worden bij het nemen van beslissingen over ruimtelijke inrichting. Dit vraagt om een bredere afweging bij gebruik van grond en bagger waarbij optimaal gebruik wordt gemaakt van de vele waarden van grond en bagger (voedingsbodem, wateropslag, draagkracht etc.). Dit zodat bij het vergraven van het bodem en watersysteem, de grond en bagger opnieuw gebruikt kan worden om het functioneren van het water-bodemsysteem in de gewenste richting te sturen en te verbeteren.

1.4. Doel en beoogd gebruik

Dit stappenplan ondersteunt in de vragen wat je wanneer en met wie moet regelen, besluiten of uitvoeren om grond hoogwaardig te kunnen gebruiken. Dit stappenplan is relevant voor alle projecten waar grondwerk (aan- en/of afvoer) plaatsvindt.

Aan de hand van de nog uit te voeren projecten kan dit stappenplan samen met de leidraad hoogwaardig gebruik grond (iteratief) uitgroeien tot een volwaardige en pragmatische werkwijzer. We roepen eenieder met klem op om vragen, opmerkingen of aanvullingen te delen via steunpuntduurzaamheid@rws.nl.

1.5. Leeswijzer

Dit document bevat het te hanteren stappenplan bestaande uit 7 stappen. Deze worden kort toegelicht in hoofdstuk 2 waarin ook het stroomschema is opgenomen. Er kunnen geen stappen worden overgeslagen. Wel is het zo dat stappen, afhankelijk van het project, meer of minder uitgebreid kunnen zijn. Gedetailleerde uitleg, voorbeelden en achtergrondcontext voor dit stappenplan zijn te vinden in de **Leidraad Hoogwaardig Gebruik Grond**.

2 Stappenplan

2.1. Inleiding

In dit hoofdstuk worden de stappen in de werkwijze kort toegelicht (zie hoofdstuk 2.2.) en inzichtelijk gemaakt aan de hand van een stroomschema (zie hoofdstuk 2.3). Een gedetailleerde toelichting is te vinden in de Leidraad Hoogwaardig Gebruik Grond. Daar waar 'grond' staat wordt ook bagger bedoeld.

2.2. Stappen

Voor succesvol hoogwaardig gebruik van grond onderscheiden we 7 stappen (zie figuur 2.1), die een volgorde kennen. Het kan echter zijn dat besluiten, informatie of wijzigingen verderop in het proces er voor zorgen dat alle stappen, of een deel daarvan, opnieuw moeten worden doorlopen.

2.2.1. *Stap 1. Maak inschatting grondbalans*

De start van het proces bestaat uit het inzichtelijk maken van het grondverzet:

- a. Hoeveel grond komt er vrij
- b. Hoeveel kan hoogwaardig worden gebruikt op de locatie
- c. Hoeveel blijft over en dient te worden afgevoerd
- d. Hoeveel grond dient te worden aangevoerd

Aan de hand van de inschatting kunnen ook globaal de risico's in beeld worden gebracht van het project.

2.2.2. *Stap 2. Verzamel informatie grond*

In deze stap is het belangrijk om de beschikbare informatie te verzamelen via desk research. Van de meeste projectlocaties is veel informatie beschikbaar. Het gaat daarbij niet alleen om informatie over de fysische, chemische of biologische kwaliteitsgegevens maar ook over het geldende beleid en eventueel beschermde status (grondwaterbeschermingsgebieden, Natura 2000, locaties met hoge archeologische trefkansen etc.). Het duiden van het belang van de informatie is een expertise. Een gespecialiseerd bureau kan deze informatie (en de gevolgen daarvan voor het project) in samenwerking met RWS in enkele weken inzichtelijk maken. Daarnaast kunnen in deze fase ook bodemonderzoeken, zoals de NEN 5717, of bemestingswijzer onderzoeken plaatsvinden. Hoe meer informatie over de eigenschappen van de grond beschikbaar is, hoe beter mogelijke bestemmingen voor hoogwaardig grond kunnen worden geïnventariseerd in de volgende stap.

Het is ook noodzakelijk om in een vroeg stadium de inkoopstrategie te bepalen. Denk aan de afweging tussen het betrekken van een opdrachtnemer middels een tweefasenaanpak of zelf uitwerken van de bestemming en opnemen als eis in een UAV(-GC) contractvorm.

2.2.3. *Stap 3. Inventariseer mogelijke bestemmingen grond*

Als het nodig is om grond te ontgraven dan heeft het de voorkeur de grond hoogwaardig te gebruiken conform de voorkeursvolgorde van de grondladder. Dat kan op de projectlocatie zelf of elders waar een toepassing hoogwaardiger is. Via grondgestuurd ontwerpen liggen er kansen om op de projectlocatie zelf de grond te gebruiken. Daarnaast zijn er ook bestemmingen buiten de locatie, die normaliter minder snel aan bod komen, zoals het toepassen van klei op veenweide gebieden of humusrijke bosgrond in de landbouw. Dus het inventariseren van bestemmingen gebeurt bij voorkeur gebiedsgericht of zelfs landelijk. Bijlage 2 biedt handvatten en inspiratie voor mogelijke bestemmingen.

2.2.4. *Stap 4. Vergelijk bestemmingen en kies voorkeursoptie*

De mogelijke bestemmingen zoals opgehaald in de voorgaande stap worden geprioriteerd op basis van de hoogwaardigheid van het gebruik van de grond. Een optionele tool die hierbij kan helpen is het Systeem Dynamisch Model Grondstromen (SDMG), die inzicht geeft in:

- De waarde die de grond aan een bestemming toevoegt
- De hefbomen en maatregelen die nodig zijn om deze optimale bestemming te realiseren.

Aan de hand van een inventarisatie of aan de hand van de resultaten van het model, in combinatie met een toets op de wettelijke regels en het beleidskader, kan de optimale bestemming (voorkeursoptie) worden bepaald en wat daar nog aan informatie en/of beleid voor nodig is.

2.2.5. *Stap 5. Stel actieplan op*

Aan de hand van de voorkeursoptie kunnen de benodigde acties worden bepaald. Welke informatie is bijvoorbeeld nog nodig of welke vergunningen en/of meldingen moeten worden aangevraagd en/of uitgevoerd? Bij deze stap wordt hiertoe een actieplan opgesteld om overzicht te creëren. Vanzelfsprekend hoort hier een planning bij.

Het kan raadzaam zijn een eventuele optie B hierin mee te nemen om het afbreukrisico voor het project te verkleinen.

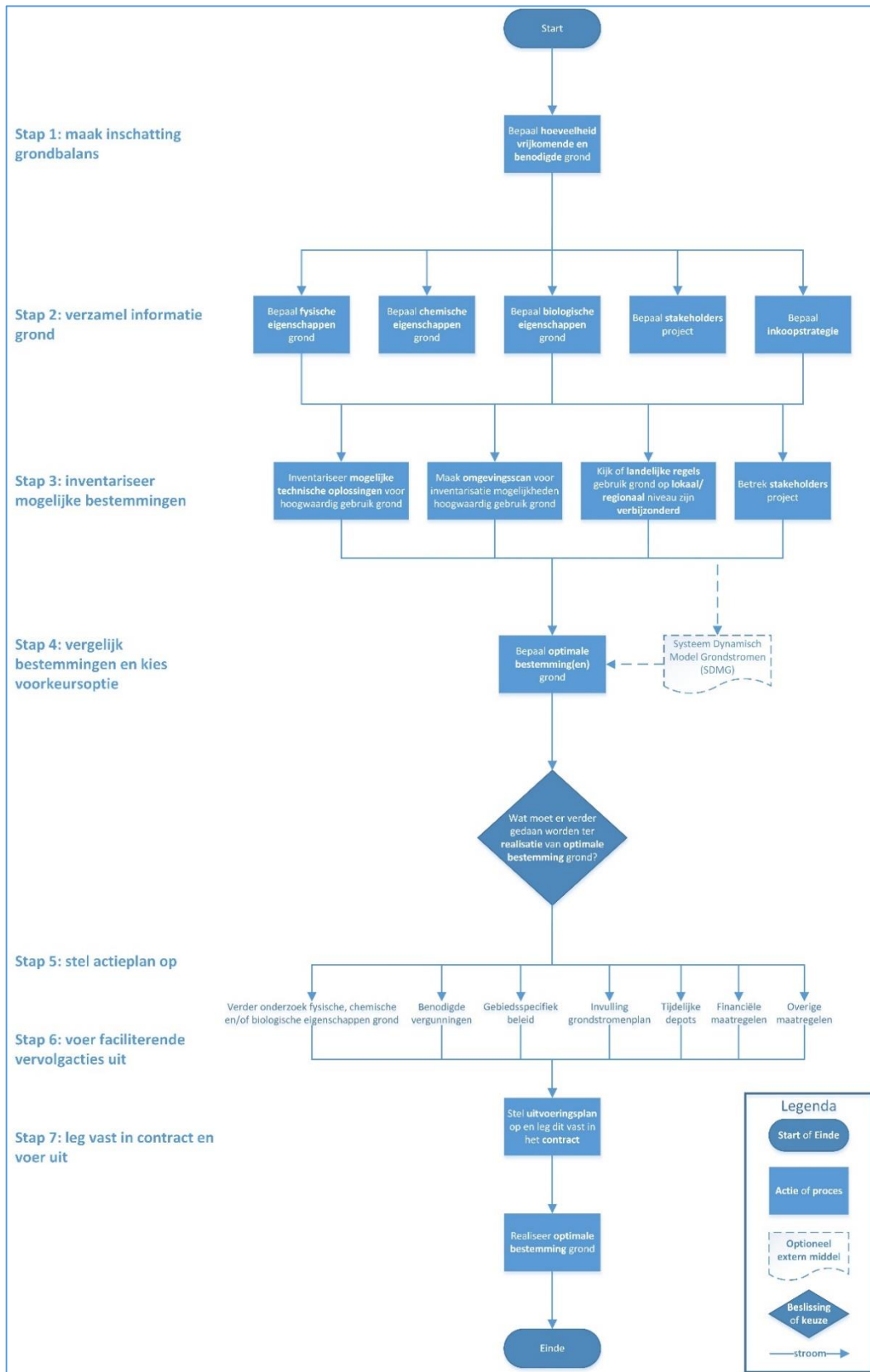
2.2.6. *Stap 6. Voer faciliterende vervolgacties uit*

Uit de voorgaande stap blijkt welke acties nodig zijn om de optimale bestemming te realiseren. Het kan zijn dat er nog informatie mist of dat bestaande informatie verouderd is. Ook is het mogelijk dat voor het onderbouwen van de benodigde beleidsruimte of aanvragen van vergunningen aanvullende informatie noodzakelijk is. Zo kan er aanvullend (water)bodemonderzoek nodig zijn of dient een risicoanalyse te worden uitgevoerd om een hogere hergebruiksnorm te kunnen vaststellen.

2.2.7. *Stap 7. Leg vast in contracten en voer uit*

Aan de hand van de resultaten van het uitgevoerde actieplan dient een uitvoeringsplan te worden opgesteld. In deze fase dient ook het beoogde hoogwaardige gebruik inclusief voorwaarden te worden vastgelegd in het contract. De invulling is afhankelijk van de gekozen inkoopstrategie in stap 2. Vervolgens dient het optimale gebruik van de grond in de uitvoering van de contractrealisatiefase te worden beheerst, inclusief mogelijke risico's.

2.3. Stroomschema

Figuur 2.1: Stroomschema hoogwaardig gebruik grond